

IMF’NİN YÖNETİMSSEL REFORMLARINI ENGELLEYEN ETMENLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mahmut TEKİN¹

Mustafa SOBA²

Özden Sevgi AKINCI³

ÖZ

Uluslararası Para Fonu (IMF veya Fon), küresel ekonominin ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına büyük umutlarla kurulduğu 1944’ten günümüze kadar neredeyse yerkürenin her bölgesinde etkinlikte bulunmuştur. IMF programlarının uygulandığı ülkelerde sosyal politikaları da içine alan çeşitli alanları –ekonomik temelli bir kurum olmasına rağmen– etkileyebilecek biçimde hizmet veren IMF’nin etkinlikleri, yerkürenin barındırdığı hammadde ve insan kaynağının kullanım kapsamını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda IMF’nin kısa ve uzun vadede gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmesi gerektiği halde gerçekleştirmede her girişim önemli sonuçlar doğurmaktadır. Etkinlikleriyle, yeryüzünde bulunan tüm toplumlari, kurumları ve bireyleri bu boyutta etkileyebilen IMF’nin tarafsız ve yönetiminde ve karar alma aşamalarında her üye ülkenin gözetildiği adaletli bir söz hakkı dağılımının olması gerekmektedir. Sonuç olarak bunların başarılı olabilmesi ve küresel ekonominin daha sürdürülebilir ve istikrarlı olabilmesi için de IMF’de önemli reformların acil olarak hayata geçirilmesinin gerekliliği öne çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında yönetimsel reformların IMF tarafından öngörülmesine rağmen hayata geçirilememelerinin temel nedenleri ve önlerindeki engeller ile az gelişmiş ülkeler (AGÜ) ile gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) başta olmak üzere, bu konuda dünya genelindeki hoşnutsuzluğun boyutu irdelenmiştir.

IMF’de ağırlıklı oy sisteminin uygulanması nedeniyle reformların gerçekleştirilebilmesini de kapsayan önemli kararların alınmasının ve uygulanmasının önündeki en önemli engelin başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere politik bağlar ve çeşitli alanlardaki çıkarlarıyla birbirlerine bağlı olan gelişmiş ülkeler olduğu sonucuna varılmıştır. GOÜ ve AGÜ’nün daha etkin ve daha çok söz hakkının olduğu bir IMF’nin daha kapsayıcı bir role bürünebileceği ve sadece gelişmiş ülkeler yerine küresel ekonominin çıkarlarına daha etkin olarak hizmet verebileceği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bretton Woods, IMF, Dünya Bankası, Reformlar, Küresel İşbirliği

Jel Kodları: O20, E50, H10

---

¹Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi İİBF, bilgi@mahmuttekin.com.tr

²Doç. Dr. Uşak Üniversitesi İİBF, mustafa.soba@usak.edu.tr

³Öğr. Elm. Uşak Üniversitesi Ulubey MYO, osevgiakinci@hotmail.com

Makalenin Gönderim Tarihi:22.03.2018; Makalenin Kabul Tarihi:27.06.2018

THE OBSTRUCTIONS CONFRONT POLICY REFORMS IN THE IMF AND PROPOSALS FOR SOLUTION

ABSTRACT

Following its establishment on 1944, with great expectations in order to accomplish the requirements of the global economy, the International Monetary Fund (IMF, or Fund) had operated practically on every corner of the earth to date. In consequence of the Fund's programs applications, IMF affecting various areas including social policy –in spite of being an economic based institution– of the recipient country. Thus, operations of the Fund directly influence the scope of usage of human and raw material resources of the earth. In this connection, any initiative whether undertaken by the IMF or not –despite it should undertake– occurs significant consequences. An institution with this authority on societies, institutions and individuals on the earth, ought to have neutrality and every member country should have equitable power in the management of the IMF and its decision making process. Subsequently, in order to achieve these requirements and to bring out a more stable and sustainable global economy, the urgency of carrying out significant reforms in the IMF stands out vital.

In the scope of this paper, IMF transformations and the reforms need to be carried out in the IMF particularly following global crises are examined. In pursuit, the chief obstructions confronting projected policy reforms in the Fund, and consequently the extent of general discontentment mainly of low income and developing countries are studied.

The final section comprises several suggestions for solution on elimination the obstructions facing projected reforms in the IMF and emphasizes understandings on the potential appearance of a global collaboration and its possible benefits for humanity. In conclusion it come out that the chief obstruction confronts the policy reforms and significant decisions of the IMF are the United States and the other advanced countries connected with political correlations and common interests to each other in result of a weighted vote based system which is legitimized. With more vote right and involvement of the low income and developing countries, the IMF could have a more embracing role and could serve more effectively for the benefits of the global interest rather only to the advanced countries.

Keywords: Bretton Woods, IMF, World Bank, Reforms, Global Collaboration

JEL Codes: O20, E50, H10

GİRİŞ

Uyguladıkları politikalar ve programlar nedeniyle günümüzde en çok eleştiri alan kurumların başında, ABD’de bulunan New Hampshire eyaletindeki Bretton Woods (BW) bölgesinde, ABD öncülüğünde Temmuz 1944’te kurulan ve BW ikizleri olarak da adlandırılan IMF ile Dünya Bankası bulunmaktadır. Her ne kadar dünyadaki her devleti, kurumu, toplumu ve bireyi kısa veya uzun vadede etkileyebilecek kararlara imza atsalar da, kısa vadede sonuçları izlenebilen Dünya Bankası’nın ve IMF’nin adımlarının uzun vadedeki sonuçlarını gerçek anlamda tahmin edebilmenin olanak dışı olduğunu belirten sayısız çalışma mevcuttur.

IMF’nin işleyişinin ve yönetiminin özellikle GOÜ ve AGÜ tarafından yeterince Őeffaf bulunmadığı, oy oranı dağılımının adil olmadığı ve bu nedenle yaygın bir hoşnutsuzluğun olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Öncelikle bu sorunlara neden olan etmenler aranmıştır. Fon’un yapısını ilgilendiren, direktörler sayısına ve kota değişimlerine neden olan ve SDR tahsisi ile bağlantılı en önemli kararlarda ağırlıklı oy sistemi gereğince %85 oy oranının aranması %16,52 oy oranına sahip olan ABD’ye veto hakkı tanımaktadır. Genel işleyişe ilgili alınacak kararlarda ise %70 oy aranır. ABD’nin oyu ile birlikte, Japonya’nın 6,48, Almanya’nın 5,32, Fransa ve İngiltere’nin her birinin 4,03, İtalya’nın 3,02 ve Kanada’nın 2,22 olan oy oranlarıyla %41,62’lik oy gücünü elinde bulunduran adı geçen gelişmiş ülkelerin, genel işleyişi gerektiren kararlarda dahi birleşik olarak veto haklarının olduğu görölmektedir. Bu gelişmiş ülkelerin politik açıdan da ortak çıkarları bulunmaktadır. Sonuç olarak ağırlıklı oy sistemi ve karar alma süreçlerinin yapısı, aslında tarafsız bir uluslararası kurum olması nedeniyle politikadan arındırılmış olması gereken IMF’nin, kararlarında politik çıkarların gözetilmesine yol açmaktadır.

IMF’nin karar alma mekanizmasının önde gelen üyeleri olan adı geçen gelişmiş ülkelerin politika ve ekonomi alanında aldığı veya almadığı her önlem, uyguladığı veya uygulamadığı her kararın, küreselleşmenin etkisiyle bütünleşen yerküremizde ya doğrudan ya da zincirleme bir reaksiyonla dolaylı olarak dünya ölçeğinde iyileşmelere veya zorluklara yol açtığı bilinmektedir. Bu nedenle Fon’un yönetsel anlamda reformlardan geçirilmesi, ağırlıklı oy sisteminin ve karar alma mekanizmalarının ve süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve GOÜ ile AGÜ’nün de gözetildiğı bir oy sisteminin oluşturulması önemli görönmektedir.

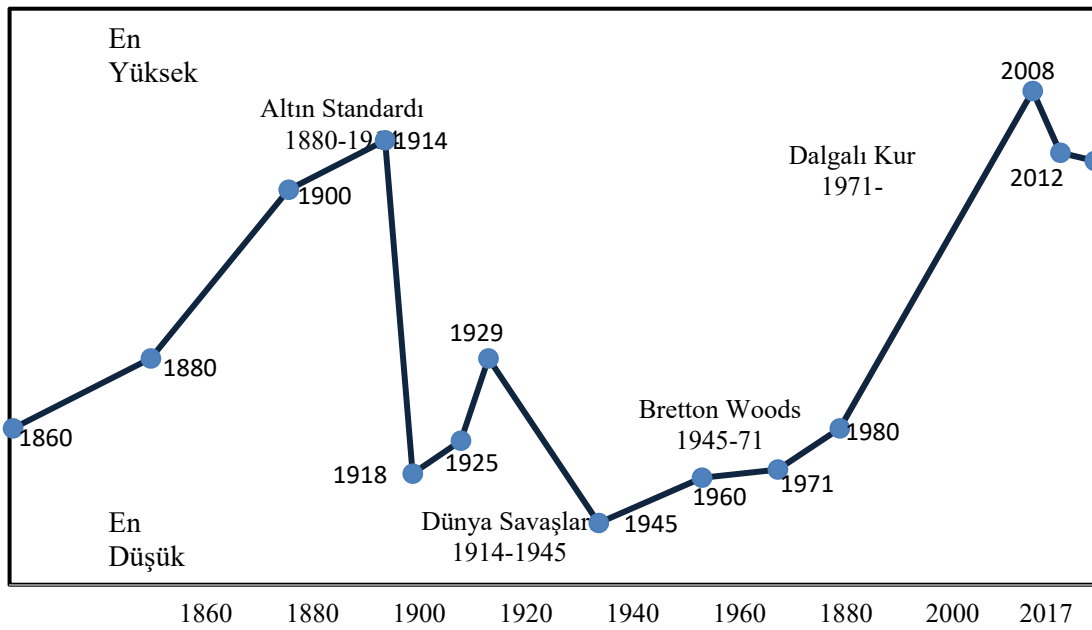
Bu koşullar altında özellikle yabancı literatürün hem gündeminde hem de önemli bir inceleme konusu olan IMF’nin yönetsel reformlarını engelleyen etmenlerin incelenmesi gerekli görölmüştür. Çalışma kapsamında Bretton Woods ikizlerinin kısa tarihine, IMF’nin amacına, işlevlerine ve IMF-Türkiye ilişkilerine kısaca değinildikten sonra IMF’de gereksinimler üzerine geçirilen değişimler ile özellikle küresel krizler sonrasında geğerleştirilmek durumunda kalınan reformlar araştırılmıştır. Ardından yönetsel reformların IMF tarafından öngörülmesine rağmen hayata geçirilememelerinin temel nedenleri ve önlerindeki engeller irdelenmiştir. Son bölüm, IMF’de yapılması gereken reformları engelleyen etmenlerin elimine edilebilmesi için çözüm önerileri ve sonrasında oluşabilecek küresel işbirliğinin, insanlığa getirebileceğı yararlarına yönelik olarak elde edilen anlayışları içermektedir.

Bu çalışmayla, küresel ekonominin yararına olabileceği halde kendi ekonomik ve politik çıkarlarına uygun olmayan kararların alınmasının ve bu tür kararlar alınsa da uygulanmasının önünde gelişmiş ülkelerin engel oluşturduğu ortaya konmak istenmiş ve sunulan çözüm önerileriyle ekonomik kalkınmaya ve refah ekonomisine katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

1. BRETTON WOODS İKİZLERİNİN KISA TARİHİ, IMF'NİN AMACI VE İŞLEVİ

Bu bölümde ve sonrasında paylaşılanların koşullarının daha açık ve anlaşılabilir olabilmesi adına sermayenin dünya genelindeki dolaşımının, yaşanan iki dünya savaşında ve büyük buhran sırasında uğradığı aksamanın boyutuna bakmak yararlı olabilir. Bu durumda Şekil 1'de görüldüğü gibi kuramsal olarak bazı zaman dilimlerinin göz önünde bulundurulması uygun görünmektedir.

Şekil-1: Sermayenin Dünya Genelinde Dolaşımına Tahmini Olarak Genel Bir Bakış

Kaynak: 1860-2000 arası: Obstfeld, M. & Taylor, A. M. (2003). 'Globalization and Capital Markets', *Globalization in Historical Perspective*, Editors: Michael D. Bordo, Alan M. Taylor and Jeffrey G. Williamson, (University of Chicago Press, Chicago: January), sf. 127, **2008-2017 arası:** International Monetary Fund. 2017. *World Economic Outlook: Gaining Momentum?* Washington, April, sf. 10, 98 ve International Monetary Fund. 2017. *World Economic Outlook: Seeking Sustainable Growth—Short-Term Recovery, Long-Term Challenges* Washington, October, sf. 8, 42'den derlenmiştir.

Şekil 1'de görüldüğü gibi 2007-2008 krizinden sonra sermayenin dolaşımında keskin bir düşüş daha olmuştur. Hatta 2007-2008 küresel krizi 1930'lu yıllarda gerçekleşen Büyük Buhrandan bu yana en büyük ve hatta küresel açıdan daha yıkıcı sonuçlar doğuran ve yoksul, gelişmekte olan veya sanayileşmiş her ülkede kendini hissettiren bir kriz olarak görülmektedir (Helleiner, 2011: 68). Bu açıdan 2007-2008 krizinin küresel ekonominin güçlendirilmesine yönelik son zamanlardaki çabaları, önemli derecede ve olumsuz olarak etkilediği savunulmaktadır. Bu bağlamda günümüzde de yeni bir Bretton Woods anında daha bulunduğumuzu belirtmek yanlış olmayacaktır.

1.1 BW İvizlerinin Kısa Tarihi

Ülkeleri, İkinci Dünya Savaşından egemen ekonomik güç olarak çıkması belirginleşen ABD'nin politika yapıcılarını, çok taraflı uluslararası bir ekonomi düzeninin yeniden kurulması işinde liderlik rolünü oynamaya kararlıydılar (Helleiner, 2009: 2). İkinci Dünya Savaşı henüz sona ermeden ABD öncülüğünde ABD'nin ve İngiltere'nin önde gelen devlet adamları ve iktisatçıları tarafından Eylül-Ekim 1943 tarihleri arasında Washington'da bir dizi seminer düzenlenmişti. İngiltere; ekonomi, ticaret ve ilgili kurumlardan görevliler ile Hazine Departmanı adına John Maynard Keynes'in de aralarında bulunduğu bir delegasyon heyeti ile temsil ediliyordu. ABD ise; bir takım orta sınıf devlet görevlileri ile finansal politikadan sorumlu olarak Hazine Departmanından Harry Dexter White ve ticaret politikasından da sorumlu olarak da Harry Hawkins'in de aralarında bulunduğu bir delegasyon heyeti ile temsil edilmekteydi. Toplantının amacı resmi hükümet taahhütlerini kapsayan resmi görüşmeler yürütmek değildi. Aksine, bu gayri resmi görüşmeler her iki tarafın da görüşlerini ortaya koymalarına, savaş sonrası ekonomik politikalarında hemfikir oldukları ve olmadıkları yönlerini keşfetmelerine olanak sağlarken, 1941 yılında her iki devletin gözetiminde hazırlanan ancak uygulamaya geçirilemeyen Atlantik Demeci'nin "Yedinci Maddesi" (*Article Seven*) üzerine geliştirilmiş bir gündemin kesinleştirilmesinin de umudunu taşıyordu (Irwin vd., 2008: 45-48).

1930'ların dışı kapalı ekonomi bloklarının, Büyük Buhranın ve İkinci Dünya Savaşının gerçekleşmesinde önemli payları oldukları düşünölmekteydi. ABD'li politika yapıcılar 1930'lar öncesi evrenin klasik liberal uluslararası ekonomik düzenine yeniden geri dönüşü istememekteydiler. Bunun yerine, liberal çok taraflılığı, 'New Deal'⁴ veya diğerlerine öncülük etmiş olan yeni uzlaşmacı ekonomi stratejileriyle birleştirme çabasıydılar. 1940'ların başında İngiltere'nin savaş sonrası ekonomisinin planlanması sırasında öncü strateji uzmanı olarak öne çıkan Keynes de bu görüşe katılmıştır. Hem Keynes hem de Amerikalı muhatabı White, uluslararası finansı geniş katılımlı bir yönetimin altına getirme hedefini kendi tasarılarının ana odağı olarak görmüşlerdir (Helleiner, 2009: 2).

Keynes-White görüşmelerinin sürdüğü sıralarda, dünya ekonomisindeki yeni egemen güç olan ABD öncülüğünde, Temmuz 1944'te New Hampshire eyaletindeki Bretton Woods bölgesinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik sistemin tasarlanması amacıyla 45 ülkenin delegesi bir araya gelmiştir. Konferansın öncelikli hedefleri, gelişmiş ve sanayileşmiş ulusların çıkarlarıyla bağdaşmayacak ekonomik temelli çatışmaların önleildiği, serbest ticaretin gözetildiği ve alım satımla birlikte uluslararası ödemelerin sağlam bir düzen üzerine oturtulduğu yeni bir uluslararası parasal sistem kurulması olarak belirtilmiştir.

Bu konferans, sabit fakat ayarlanabilir döviz kurları düzenine dayanan uluslararası bir para sistemini ortaya çıkarırken, kapitalizmin karşı karşıya kaldığı krizin aşılması ve yeni bir uluslararası ekonomik düzenin oluşturması amacıyla Bretton Woods ikizleri olarak da anılan iki yeni kuruluşun

---

⁴ New Deal-Yeni Düzen: 1933 ve 1938 yılları arasında ABD'de yürürlüğe giren ekonomiye yönelik bir politikadır. Bu politikanın hedefi 1929 Büyük Buhran sonrası ekonomik toparlanmayı ve iyileştirmeyi gerçekleştirmektir.

doğmasıyla sonuçlanmıştır. Bunlar, uluslararası para piyasasının işleyişini sağlamak ve kısa vadeli ödemeler dengesi yardımları için IMF ile AGÜ için kalkınma ve yeniden yapılanma çalışmalarını yürütmek üzere de sonradan Dünya Bankası adını alacak olan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasıdır. Her ne kadar bu kuruluşların küresel bir doğası olsa da sadece kapitalizmi benimseyen ülkeleri bünyelerine alabilmiş, karşısında ise Sovyet Rusya'nın liderliğini yaptığı sosyalist blok yer almıştır. Savaştan en büyük ekonomik güç olarak çıkan ABD'nin ekonomik gücünün zorunlu olarak kabul edilmesiyle üzerinde uzlaşılan yeni kapitalist sistemin yapılanmasında, sistemin merkezinde değeri altına bağlı olan Amerikan doları rezerv para olmuş, diğer ülkelerin de ulusal paralarının değerini dolara bağlamasıyla yeniden bir sabit döviz kuru rejimi kurulmaya çalışılmıştır (Oğuz, 2004: 26; Irwin vd., 2008: 84-90; Tonus ve Çatalbaş, 2013: 9-10).

Bundan sonraki 20 yıl boyunca bu egemen kuram değişmeden sağlam kalmıştır. Bu süreçte her ne kadar sermaye piyasaları eski gücüne kavuşmuş olsa da, bu değişim çok yavaş gerçekleşmiştir. Fakat 1960'ların sonlarından itibaren küresel sermaye kolaylıkla frenlenemez olmuş ve en sonunda işleyişinin etkisiyle o zamana kadar üzerinde uzlaşılmış olan ve kararlılıkla sürdürülen sabit kur sisteminin kaldırılmasına sebep olmuştur (Obstfeld ve Taylor, 2003:125). BW Anlaşmalarında hayata geçirilen bir diğer önemli yenilik de *ilk defa olarak* uluslararası finansın araçları vasıtasıyla daha yoksul üye ülkelerin kalkınmasını desteklemek adına uluslararası resmi bir taahhüt oluşturulmasıydı (Helleiner, 2009:4).

1.2. IMF'nin Amacı ve İşlevleri

Çalışmanın içeriğinde işlevlerine yer yer değinilmiş olmakla birlikte; IMF'yi kendi tanımlamasıyla kısaca tanımlamak yararlı olabilir.

1.2.1. IMF'nin Amacı

IMF'nin başlıca amaçları, üstlendiği üç temel role odaklıdır (www.imf.org):

Ekonomi Denetimi

Üye ülkelerinin makroekonomik istikrar elde edebilmeleri, öylelikle iktisadi büyümelerini hızlandırmaları ve yoksulluğun azaltılması için, benimsenmiş stratejileriyle tavsiyelerde bulunarak onlara yardımda bulunur.

Ödünç Verme

Dış ödemeleri döviz gelirlerini geçtiği durumlarda döviz sıkıntısı yaşanması gibi koşullar da dâhil olmak üzere, ödemeler dengesi sorunlarıyla baş edebilmeleri için gerekli olabilecek finansmanın üye ülkelerin kullanımı için hazırda tutulması.

Kapasite Geliştirme

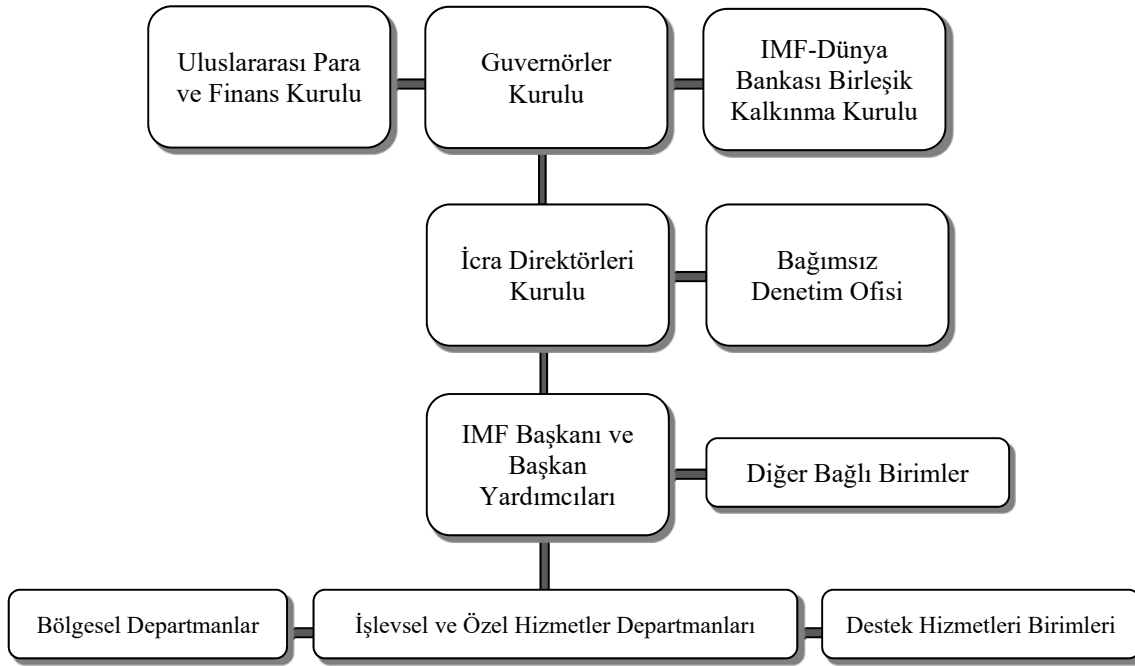
Talepleri üzerine, ülkelerin sağlıklı iktisat politikaları yürütebilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgiyi, uzmanlığı ve kurumları oluşturmalarına ve güçlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla onlara teknik destek ve eğitim sunulması.

1.2.2. IMF'nin İşlevleri

Uluslararası Para Fonu 189 ülkeden oluşan ve dünya ekonomisinin sağlıklı işleyişini desteklemek üzere kurulmuş olan uluslararası bir organizasyondur. Uluslararası parasal işbirliğinin geliştirilmesi, finansal istikrarın sağlanması, uluslararası ticaretin karşılaştığı zorlukların giderilmesi, yüksek işgücünün ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin ilerletilmesi ve yoksulluğun tüm gezegende en aza indirilmesine yönelik çalışır. Uluslararası para sisteminin etkin işleyişinin güvence altında olmasını sağlayan IMF'nin başlıca amaçları arasında uluslararası ticaret hacminin dengeli büyümesi ve genişlemesini kolaylaştırmak ve döviz kuru istikrarını korumak vardır. IMF'nin yürüttüğü

görev, ülkelerin (ve vatandaşlarının) birbirleriyle mal ve hizmet alışverişinde bulunmalarına olanak verir ve bu da sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin başarılabilmesi ve yaşam standartlarının arttırılabilmesi için en temel dayanaktır. IMF'ye üye olan tüm ülkeler Yönetim Kurulu ya da diğeri adıyla İcra Direktörleri Kurulunda (Executive Board) temsil edilir. Bu kurul, tüm üye ülkelerin ekonomi politikalarının ulusal, bölgesel ve küresel sonuçları üzerinde görüşmeler yapar ve üye ülkelerin geçici ödemeler dengesi açıklarının üstesinden gelebilmeleri ve kapasite geliştirme faaliyetleri için IMF'nin ödünç para vermesini onaylar. IMF'nin 2017 bütçesi 1,072 milyon ABD dolarıdır (IMF Annual Report, 2017: 2, 76). IMF'nin organizasyon yapısının üst yönetim aşaması Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil-2: IMF Organizasyon Yapısının Üst Yönetim Aşaması

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, IMF Annual Report 2017, 75

Fon'un izleyeceği yöntemlerin belirlenmesine yönelik karar alma sürecinde, üye ülkelerin ekonomik güçlerine denk olarak ve fona yaptıkları finansal katkı oranında belirlenen bir kota temelinde saptanan ağırlıklı oy sistemi uygulanmaktadır. Bu sisteme göre üye ülkelerin oy hakları eşit değildir. Fonun karar alma sürecinde en çok söz hakkına sahip olan ülkeler en çok finansal katkıyı yapanlardır. Buna bağlı olarak kotaları en yüksek üyeler ile para birimi genel rağbet gören ülkeler, AGÜ ve gelişmekte olan ülkeler için çok önemli sayılacak konularda oylarını kendi çıkarlarına uygun olarak kullanabilmektedirler. Bu durum yoksul ülkelerin Fonun karar alma süreçlerinde etkin olamamaları ve zaten ekonomileri IMF'ye bağımlı olan bu ülkelerin kendi geleceklerinin tamamıyla IMF'nin yüksek oy hakkına sahip gelişmiş ülkelerin önceliklerine bağlı olduğu anlamına gelmektedir.

1.2.3. Uluslararası Para Fonu'nun Kota ve Hesap Birimi (SDR)

Kotalar, üye ülkelerin sermaye katılım payları olup üyelerin oy güçlerini belirlemekle birlikte gereklilik durumunda üye ülkenin IMF desteklerinden yararlanabileceği limitleri belirlemektedir. Üye ülkenin IMF'deki kotası geçmiş beş yıllık ekonomik performansının ölçülmesiyle bir formüle dayalı

olarak hesaplanmaktadır. Bu hesaplama ülkelerin döviz rezervlerini, dış ödemelerini, dış ticaret hacimlerini, milli gelirlerini ve ihracat çeşitliliğini göz önünde bulundurur. Her beş yılda bir kotalar yeniden gözden geçirilir. Fon'un Governörler Kurulunun kotalar konusunda genel bir gözden geçirme yetkisinin olmasının yanı sıra herhangi bir üye ülke de kendi kotasında düzenleme yapılmasını talep edebilir. IMF, yaptığı bir sözleşme yeniliği ile Özel Çekme Hakları (Special Drawing Rights (SDR)) biçiminde hem bir ek rezerv (likidite) hem de bir hesap birimi oluşturmuştur. Tüm üye ülkelerin işlemleri bu para birimi üzerinden yapılmaktadır (Erdoğan, 2007: 102-103).

SDR tahsislerinin belirlenmesinde küresel ekonominin ihtiyaçları belirleyici olmaktadır. IMF'nin oluşturduğu SDR, bu hesaba katılan üye ülkelerin hesabına işlenir. Herhangi bir ülke, ödemeler dengesi açığı verdiği SDR hakkını kullanabilir ve borcunu kendi SDR tahsisi ile ödeyebilir ve ödemeyi alan ülke de bunu kabul eder. Oluşturulan SDR tahsislerinin üye ülkelere herhangi bir maliyeti bulunmamaktadır. Bu tahsisler üye ülkelere sıfır maliyeti olan bir kaynak transferi özelliğini taşımaktadır. Üye ülkenin SDR rezervi tahsislerinden fazla olduğu takdirde, bu fazlalıklar nedeniyle faiz geliri elde etmektedir. Tersisi durumda ise eksik kısım için üye ülke tarafından faiz ödenmektedir (Tonus ve Çatalbaş, 2013: 66). IMF'deki değişimler ve reformlar bölümünde SDR ile ilgili güncel bilgilere ayrıca değinilecektir.

1.3. Türkiye-IMF İlişkilerine Kısa Bir Bakış

Kuruluşunun hemen arkasından IMF'ye 1947 yılında üye olan Türkiye, IMF destekli istikrar politikalarını uygulamaya koymuştur. Türkiye, IMF ile en çok Destekleme Düzenlemesi (Stand-by Anlaşması) yapan ülkeler arasındadır.

Türkiye, 22 Mart 1990 tarihinde IMF Ana Sözleşmesinin VII. maddesinin (2, 3 ve 4. fıkralar) kapsamına alınmıştır. Böylelikle Türkiye, IMF'ye ayrımcı parasal uygulamalardan kaçınacağını, uluslararası cari işlemlerinde sınırlama koymayacağını, gerektiğinde üye ülkelerin isteği durumunda ellerinde bulunan Türk Liralarını satın almayı üstlendiğini taahhüt etmiştir. Bu tarihten itibaren Türk Lirası IMF nezdinde kısmi konvertibl para kapsamına alınmıştır. IMF ile Türkiye ilişkilerinde depozitör kuruluş T.C. Merkez Bankası, mali ajan ise Hazine Müsteşarlığıdır. Türkiye günümüze kadar şu imkânları kullanmıştır: Destekleme Düzenlemesi, Ek Rezerv Kolaylığı, Petrol Kolaylığı, Acil Destek Kolaylığı, Uzatılmış Fon Kolaylığı. IMF ile ilk destekleme düzenlemesini 1961 yılında imzalayan Türkiye'nin 1958 yılında yaptığı girişim göz ardı edildiğinde günümüze kadar 19 Destekleme Düzenlemesi gerçekleştirdiği görülmektedir. IMF ile 1970-78 ve 1985-1993 yıllarında Destekleme Düzenlemesi yapmayan Türkiye 1985-1993 yılları arasında ödemeler dengesinde önemli sorunlar yaşamamıştır. 1994 krizi ile birlikte bu sorunsuz dönem de sona ermiştir. IMF tarafından 14. Kota Gözden Geçirmesi kararının uygulamaya konulmasıyla birlikte Türkiye'nin daha önce %0,55 olan kotası %0,98'e, oy hakkı ise 0.61'den %0,95'e çıkmıştır (Tonus ve Çatalbaş, 2013: 71). Türkiye, en yüksek oy hakkı olan üye ülkeler sıralamasında Endonezya ile birlikte 20. sırayı paylaşmaktadır. Son kota göden geçirmesiyle birlikte Türkiye'nin ihtiyaç duyduğunda IMF'den kullanabileceği toplam imkan tutarı 42 milyar ABD dolarıdır.

Türkiye, IMF'nin, gelişmekte olan ekonomilerin iktisadi açıdan artan öneminden yola çıkarak, gelişmekte olan ülkelerin IMF İcra Direktörleri Kurulunda daha çok temsil edilebilmesi yolunda gelişmiş Avrupa ülkeleri pahasına son dönemlerde yaptığı yönetim reformlarını desteklemiştir. Türkiye, IMF'nin yönetim reformu hedefinin başarılmasına katkıda bulunma amacını da güden bir bakışla 2012 Temmuzunda Avusturya ile birlikte Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerini içine alan yeni bir IMF seçmen grubu oluşturmuştur. Avusturya Ulusal Bankasından ve aynı zamanda bir Guvernör olan Ewald Nowotny bu gelişmenin tarihi bir kilometre taşını simgelediğini belirtmiş, dönüşümlü olarak Avusturya ve Türkiye ile birlikte Merkezi ve Doğu Avrupa bölgesini IMF İcra Direktörleri Kurulunun haritasında dolambaçsız olarak konumlandırığını vurgulamıştır (Nowotny, 2015: 265).

2. IMF'DEKİ DEĞİŞİMLER, REFORMLAR VE KÜRESEL KRİZLER İLE DOĞRUDAN İLİŞKİLERİ

“Aynı Őeyleri yapmaya devam ederek işler değişecekmiş gibi davranmamalıyız. Krizler, uluslar ve ülkeler için en iyi kazançtır, çünkü krizler ilerlemeyi de beraberinde getirir. Günün, zifiri karanlıktan doğuğu gibi, yaratıcılık da zor durumlardan doğar. Buluşlar, keşifler ve büyük stratejiler krizlerin ardından doğar. Krizlerin üstesinden gelenler, bozguna uğramaksızın kendilerini aşarlar.”

Albert Einstein

Her ne kadar Einstein'ın bu sözü sadece IMF'ye hitap etmiyor olsa da, aşağıdaki paragraflarda değinildiği gibi her kriz sonrasında IMF'nin profilinde önemli değişimler olmasına yönelik beklentiler ortaya çıkmışsa da bu beklentileri karşılayacak derecede gelişmeler yaşanmamıştır. Her 10-15 yıllık dönemde kendi bakış açısını güncelleme çalışmaları yapan ve zaman içerisinde görev veya rol tanımını yeniden gözden geçirerek küresel ekonomi için taşıdığı önemi korumayı sürdürmeye alışan IMF'nin bu çalışmaları yeterli görülmemektedir. Özellikle 1980'ler ve 1990'larda kayda değer değişimler yaşansa da genel olarak sorunların kendiliğinden düzeleceği beklentisiyle işlerin olduğu gibi yürütülmesine devam edildiği görülmüştür. Yine de her krizin en azından sular durulana kadar IMF'de belirli değişimlere önayak olduğu da yadsınamaz. Krizlerin ortaya çıkardığı meydan okumaların, IMF'de belli bir düzeye kadar kayda değer değişim ve dönüşümlerin yaşanmasını zorunlu kıldığı görülmektedir.

1960'lı ve 1970'li yıllarda dünya genelinde ekonomik ve finansal dengesizliklerin artmasıyla ve Bretton Woods sisteminin temel sütunlarından biri olan ayarlanabilir sabit kur sisteminin 1973 yılındaki çöküşüyle birlikte dünya ekonomisinin genel görünümü giderek daha çok kararsız hale gelmiştir. Böylece IMF, gelişmiş ülkelerin de içinde bulunduğu uluslararası parasal danışmanlık görevine olan ağırlığını AGÜ için kriz yöneticisi ve finansör rolüne kaydırmış, IMF'nin borç verme rolü öne çıkmış ve ekonomik krize dayanmaya çalışan ülkelerin makroekonomik politikalarının belirlenmesinde daha ayrıntılı ve kesintisiz olarak ilgilenmesini gerektirmiştir. 1979'dan 1989'a kadar uluslararası borç krizi, AGÜ'deki yapısal sorunların derinleşmesi, döviz kurlarında gerçekleşen büyük çaptaki iniş ıkışlar ve önde gelen sanayileşmiş ülkelerin dış finansal durumları gibi bir dizi kargaşa IMF'yi daha önce hiç olmadığı kadar merkezi ve kapsayıcı bir konuma itmiştir. Böyle büyük değişimlerin gerçekleştiği bir dönemde Fon'un da kapsamlı bir evrim geçirmesi gerekmıştir.

1980'lerdeki bu büyük ve ani değişiklikler IMF'nin kendi rolünü ve uluslararası para sistemini şekillendirmedeki ve rehberlik etmedeki becerisini yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. IMF bu değişimin önemini şöyle vurgulamıştır: *“On yıl boyunca IMF'nin Yönetim Kurulu, idaresi ve çalışanları kurumun doğasının kalbine işlemiş olan yönetsel sorunları istişare edip gidermeye çabalamış ve bu çaba 1990'lar boyunca da yankılanmıştır”* (Boughton, 2001: 1-4).

Yukarıdaki paragrafın da temelini oluşturan ve yukarıda belirtilen değişim/dönüşüm döneminin ayrıntılı olarak anlatıldığı IMF'nin aynı yayınının hemen başında şu ifadelerin yer alması ilginçtir: *“Fon'un finansmanının çoğunluğunu sağlayan ve ana rezerv para birimlerini oluşturan 'kredi veren ülkeler' kendi ekonomik ilişkileri ve çıkarları üzerindeki kontrollerini göze çarpan biçimde ve önemli ölçüde devam ettirmektedirler”*. Daha az göze çarpan biçimde de IMF'nin bağımsız gözetimi altına girmeyi kendi çıkarlarına uygun görmektedirler. Fon'dan borç alan ülkelerin daha zayıf bir pozisyonda oldukları açıktır ve Fon kanalıyla kendilerine yapılan uluslararası finansal yardım karşılığında kendi siyasi özerkliklerinden bir ölçüde feragat etmek durumunda kalmaktadırlar. Böylece Fon bir yere kadar, ekonomik gücün bakışsız ve eşit olmayan dağıtımının olduğu bir kurum haline gelmiştir. Daha az belirgin olarak da, Fon'un finansal ve yönetsel (veya eğitimsel) yardımı birçok durumda borçluların özerkliğini yeniden canlandırmış, küresel çaptaki eşitsizliklerini azaltmış ve onları egemen sanayi gücüne karşı korumuştur. Bu ilişkilerin önyargısız bir açıklamasını yapma çabası, yüzeysel yorumlardan kaçınılması meselenin ince ayrıntılarına odaklanmaya bağlıdır” (Boughton, 2001: 2).

1970'ler ile 1980'lerde karşılaşılan ekonomik krizlerin ardından GOÜ'deki ödemeler dengesi sorunları nedenlerinin gelişmiş ülkelerle farklılık göstermesi nedeniyle IMF'nin GOÜ'ye daha uzun vadeli kredi tahsisi yapmaya başlamıştır. Bu durumun IMF'yi salt parasal niteliği olan bir kuruluş olmanın ötesine geçirdiği, böylelikle görev alanını genişlettiği anlaşılmaktadır. Çünkü bu kuruluşun “müşterileri” konumunda olan GOÜ'nün geçirdiği değişime dayalı olarak, o zamana kadar yalnızca makro-ekonomik politikaları yürütmeye odaklanmış olan IMF'yi, kendisine üye ülkelerde egemen olan siyasal ekonominin durumunu, yönetim, kültürel ve sosyal yapılarını da hesaba katmaya zorladığı ifade edilmiştir (Usal, 2008:242).

IMF'nin bu dönüşümüne ve alınan tedbirlere rağmen, 1983 sonlarında görece bir canlanma yaşandığı, 1980'li yıllarda gerçek anlamda kayıp yaşayanların aslında orta gelirli olan GOÜ olduğu ifade edilmiştir. Dahası, Latin Amerika açısından 1980'lerin “Kayıp Yıllar” olduğu, bölgedeki birçok ülkede sanayisizleşmenin (deindustrialization) ve yoksullaşmanın yaygınlaştığı belirtilmiştir (Ongun, 2012: 51).

Böyle zorlu koşullar altında, Uluslararası İktisat Enstitüsünde (Institute For International Economics) çalışmakta olan iktisat uzmanı Jeffrey Williamson, 1989 yılında uluslararası bir konferans sırasında sunmuş olduğu bildiriyle Washington Uzlaşısı (Washington Consensus) olarak adlandırdığı bir program öne sürmüştür. Williamson, bu uzlaşmayı ABD Hazinesi, Dünya Bankası ve IMF'nin üzerinde uzlaşmaya vardıkları ve geçerli olabilecek tek ekonomi politikası seçeneği olan bir ekonomik program olarak ortaya koymuştur (Ongun, 2012: 51). Washington uzlaşısının, neoliberal anlayışı yansıtan iktisat

politikalarının somut bir sunumu olduğu ifade edilmiştir. Bu programın sunulması esnasında ekonomik sorunların çözümü için artık başka hiçbir politikaya ihtiyaç kalmadığı ve tüm ülkelerin on ana unsuru olan bu uzlaşıyı sahiplenerek birlik içerisinde uygulama yoluna gidilmesi gerektiği de vurgulanmıştır (Yıldırım, 2011: 5). Bu uzlaşının ayrıntıları çalışmanın kapsamını aştığından kısa bir bilgiyle yetinilmiştir.

Mali kemer sıkma, özelleştirme ve liberalleşme politikalarının esas alındığı Washington Uzlaşısı ekonomik istikrarsızlıklar içerisinde olan ve kalkınma süreçlerini tamamlayamamış GOÜ'ye, IMF tarafından kurtuluş reçetesi biçiminde sunulmuştur. Para, hizmet ve mal ticareti önünde var olan tüm engelleri ortadan kaldırmayı kapsayan liberalizasyon sürecinin, bu evrede IMF tarafından uygulama alanına konulan istikrar programlarının yapısal öğesi olarak yerini aldığı vurgulanmaktadır (Diñer ve akmak, 2008: 136).

1997 Temmuzunda Tayland'da başlayan ve tüm dünyayı etkileyen Doğu Asya Krizi, Tayland ve bölgedeki diğer ülkelerde bono, gayrimenkul ve hisse senedi piyasalarında daha önce görölmemiş bir çöküntüye neden olmuş ve kitlesel sermaye çıkışlarına tanık olunmuştur. Kriz dalga dalga Rusya'dan Brezilya'ya ve tüm yerküreye yayılmıştır. Doğu Asya Krizi'nin başladığı ilk yılın ortaya çıkardığı maliyetin Al-Sahra Afrikası'nın yıllık gelirine eşdeğer olarak 260 milyar doları bulduğu ifade edilmiştir (Ongun, 2012: 57-59).

Asya Krizi'nin uluslararası kuruluş başarısızlığının somutlaşmış bir örneğini oluşturduğu savunulmaktadır. Bu süreç, uluslararası finans kuruluşlarının IMF başta olmak üzere krizin gelişini öngörememeleri ve kriz sonrasında da yanlış politikalar sonucunda ülke koşullarını yeterince dikkate almamalarıyla birlikte, çeşitli çevrelerden yoğun bir biçimde eleştiriyle karşılaşmalarıyla ve en sonunda da önemli düzeyde saygınlık kaybetmeleriyle sonuçlanmıştır (elik, 2007: 10).

Bu krizi izleyen dönemde Dünya Bankası Başkan Yardımcısı olan J. Stiglitz IMF'nin krizle ilgili politikalarını sert biçimde eleştirmiş ve Post-Washington yani Washington Sonrası Uzlaşı adını verdiği yeni bir değerler dizisine olan gereksinimi, dile getirmiştir. Bu uzlaşıda, tarihsel özelliklere saygılı olan uzun dönemli kalkınma stratejilerine olan gereksinim vurgulanmış, yapısal değişimin hedeflenmesinin yanında bunun dışarıdan dayatılmadan sahiplenmeyi, katılımı ve ortaklığı öne çıkarması, sürdürülebilirlik, eşitlik ve demokratikliğin özendirilmesi, insanların yaşam standardının yükseltilmesi gereği belirtilmiştir. Ayrıca kısa vadeli sermaye hareketlerinin denetim altında olması ile piyasaların geliştirilmesi çabalarında, gerekirse piyasadaki başarısızlıkların giderilebilmesi adına müdahalelerde bulunulmasına olan gereksinimin altı çizilmiştir. Kalkınma politikaları belirlenirken, liberalizasyon ve özelleştirme önlemleri alınırken kurumsal yapının, sosyal normların ve güç dengelerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu uzlaşıyla birlikte geleneksel reform gündemi; yolsuzluk, yönetişim, saydamlık ve hesap verilebilirlik konularını kapsayacak biçimde genişletilmiş ve devlet ile piyasa arasında süre gittiği ileri sürülen çatışma düşüncesinin de yerini ortaklık kavramına bırakması ve devlete önemli rollerin düştüğünün yeniden anlaşılması gerektiği de öne çıkarılmıştır (Ongun, 2012: 68-69).

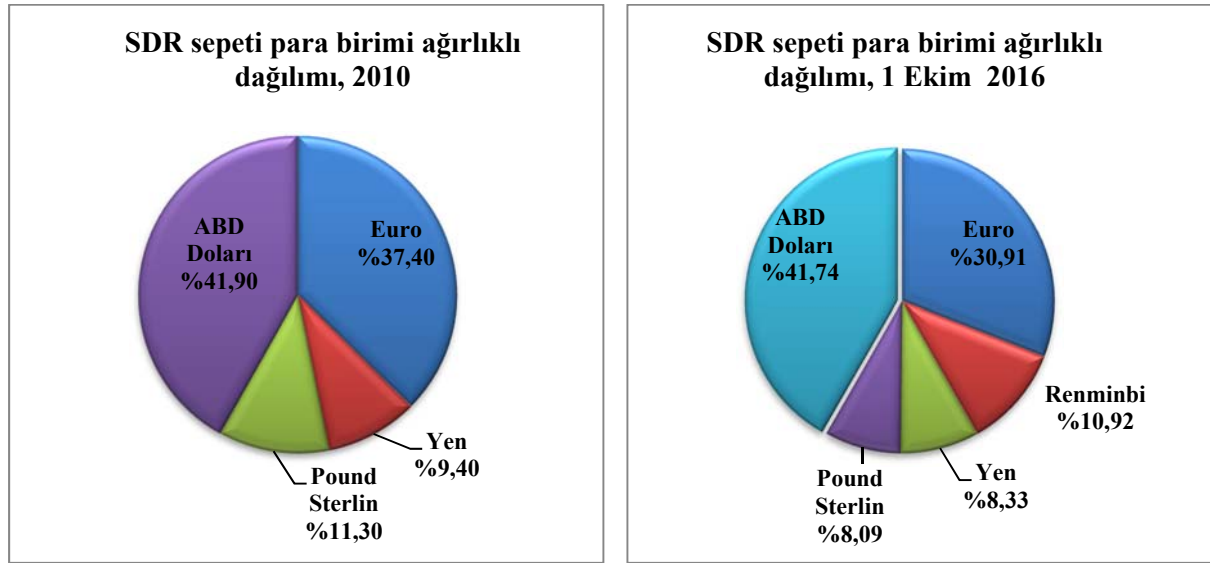
Asya Krizinin ardından Uluslararası Finans Kuruluşlarının yasallığı ve etkinliklerinin inandırıcılığı giderek daha çok tartışılır hale gelmiş ve çeşitli platformlarda IMF'ye alternatif olarak yeni bir küresel kuruluş kurulması gerektiğine yönelik düşünceler dile getirilmeye başlanmıştır. Asya Krizinin ortaya çıkmasından sorumlu tutulan IMF, yapılan eleştiriler doğrultusunda, problemler ortaya çıkmadan onlara engel olunması üzerine çalışılmasını gerektiren bir strateji ele almıştır. Bu bağlamda sağlıklı görülen ekonomilere uzun vadeli krediler vererek bir açıdan ortaya çıkabilecek krizlere yönelik önlemler alma çabasına girmiştir.

IMF, finansal piyasaların şeffaflığını sağlamak adına 1997 Aralık ayında "Genel Veri Yayınlama Standardı" (GDDS) sistemini kurmuştur. G-7 ülkeleri öncülüğünde 1998 Ekiminde kriz gerçekleşmeden önce, etkilenmesi muhtemel olan ülkelere ivedilikle fon sağlanmasını öngören "Genişletilmiş Kredi Kolaylığı" planını gündeme getirmiş fakat bu önerinin etki alanı fonların yalnızca "ön onaydan geçmiş" ülkelere yönlendirilmesi nedeniyle sınırlı kalmıştır. IMF, 1999 Nisanında aldığı kararda, olası bir krizin bulaşma tesirinden etkilenme olasılığı olan ülkelerin korunması amacıyla "Olağanüstü Durum Kredisi" (CCL) adında bir kolaylık oluşturmuştur. Ayrıca 2001 Kasımında, krizden etkilenen ülkelerin özellikle tahvil borçları olmak üzere borçlarının düzenli ödenebilmesine olanak vermeyi hedefleyen bir formül geliştirmiş ve IMF'nin kullandığı terminolojide belirtmek gerekirse "ülkelerin borçlarının yeniden yapılandırılması model"ini ortaya koymuştur. IMF'nin bu adımı genel olarak olumlu karşılanmıştır (Delice, 2003: 74).

Yakın zamanda gerçekleşen 2007-2009 küresel krizi, IMF'de köklü reformlar yapılması beklentisini oldukça güçlendirmiştir. Bird ve Rowlands'a göre, sözü edilen küresel kriz IMF'nin işleyişinin değişimi için yeterli etkide bulunmamıştır. Krizin gelişmiş ekonomiler ve özellikle de ABD'deki finansal sektörden başlayarak yayılmış olduğunu belirttikten sonra, IMF'nin finansal krizleri öngörmesine ve engellenmesine yönelik yetersizliğinin daha da çok sorgulanıyor olmasının, krizin önemli sonuçlarından biri olarak öne çıktığını vurgulamışlardır. Ayrıca, Doğu Asya krizinden sonra Finansal Sektör Değerlendirme Programı (Financial Sector Assessment Program) devreye sokulmuşsa da, yeterince bağlayıcı olmayan bu programa ABD'nin katılmama kararı almış olduğunu ifade etmektedirler (Bird ve Rowlands, 2010:133).

2007-2009 krizi sonrasında da olduğu gibi finansal krizlerin ardından uluslararası para sisteminin ve yönetişiminin yeni gerçekliklere uyarlanması gerektiği bağlamında genel bir mutabakat olduğu belirtilmektedir. Fakat her şeyin yeniden yoluna giriyormuş gibi görünmesiyle birlikte reformlarla ilgili hevesin aniden solduğu ifade edilmektedir. Maalesef bir sonraki kriz baş gösterdiğinde ise dünyanın yeniden harekete geçtiği ve sarsıntuların daha şiddetli olmaya meylettği ve reformun önündeki zorlukların çok daha karmaşık hale geldiği savunulmaktadır (Mminele, 2015:231).

Şekil 3'te de görüldüğü gibi, IMF'nin para birimi olan SDR ile ilgili olarak 2016 yılındaki bir gelişme, IMF'de uzun çok zaman önce yapılması gereken bir reformun hayata geçirilmesine olanak vermiştir.

Şekil-3: 2016'dan Başlayarak Geçerli Olan SDR Sepeti Para Birimi Ağırlığı Değişimi

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, IMF Annual Report 2016, sf.15

Parası en çok talep edilen ülkelerin para biriminin içinde bulunduğu sepet, IMF'nin para birimi olan SDR'nin değerini belirlemektedir. SDR, 1969'da ABD dolarının değerine eşit olarak oluşturulmuş, fakat ABD dolarının altın ve diğer önde gelen para birimlerinin karşısında değer kaybetmesiyle birlikte 1974 yılında önde gelen 16 para birimine endekslenmiştir. 1981'de ise SDR sepeti beş para birimine indirgenmiştir. 1981'den 2010 yılına kadar sepetteki para birimleri Euro (1999 öncesinde Alman markı ve Fransız frankı), ABD doları, Japon yeni ve İngiliz sterlini ile sınırlıyken, (Boughton, 2001:187, 924-25) Şekil 3'de görüldüğü gibi 1 Ekim 2016'dan başlayarak Çin'in para birimi olan Renminbi de sepete eklenmiştir (IMF Annual Report, 2016: 15). Aslında bu gelişme IMF'nin ABD'ye rağmen 1980'lerden başlayarak uluslararası bir kurum olarak yapısını gözden geçirip değişim geçirme yolunda adımlar atmaya çalıştığını gösteren önemli örneklerden biridir. Kaldı ki aşağıda da değinildiği gibi BRIC⁵ ülkelerinin ve diğer GOÜ'nün uzun zamandır dile getirdiği uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi bağlamında bir adım atıldığı da anlaşılmaktadır. Buna rağmen Brezilya Federal Bankası Başkanı Murilo Portugal SDR'nin işleyişiyle ilgili genel bir hoşnutsuzluğu şöyle dile getirmiştir (Portugal, 2015: 313):

SDR'nin 1969 yılındaki oluşumu önemli bir başarıydı... SDR, dolar ve altına eşlik edecek başlıca rezerv varlık olarak tanıtılmıştı. Bununla birlikte SDR, kendi işlevini gerçek anlamda asla yerine getirememiştir, SDR'nin gerçek anlamda yürürlüğe girmesi %85 oy çoğunluğu gerektirdiğinden ABD sistematik olarak kendi oy gücüyle bunun gerçekleşmesini engellemiştir.

Konuyla ilgili olarak Mandeng ve Uzan, IMF'nin bir süreden beri üye ülkelerin yeterince temsil edilmesine imkân tanımadığı hususunda eleştiri aldığını, ardından da IMF'nin, Çin'e ve diğer gelişmekte olan ülkelere daha çok söz hakkı ve oy gücü verebilmek üzere bir dizi reformu hayata geçirdiğini belirtmektedirler. Bu tür reformların ortaya konulmasının ardından yürütülmesinde önemli aksamların meydana gelmesinin ise kayda değer ölçüde kaygıyla karşılandığı ifade edilmiştir. IMF'nin

⁵BRIC: ABD'nin New York şehrinde 2006'da gerçekleştirilen BM Genel Kurulu'nda Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin bir araya gelerek BRIC Grubu ülkelerini oluşturmuşlardır. 2011 yılında Çin'in Sanya şehrinde gerçekleştirilen Zirve'de bu gruba Güney Afrika da katılmış ve grubun adı BRICS olmuştur (Tonuş ve Çatalbaş, 2013: 20).

güvenilirliğinin ve yetkinliğinin, büyük ölçekte böyle reformların başarıyla yürütülmesine bağlı olduğu vurgulanmıştır (Mandeng ve Uzan, 2015: XXI).

3. IMF’DE DAHA ETKİN REFORMLAR YAPILMASINI ENGELLEYEN ETKENLER

Dünyanın BW Konferansından günümüze kadar çok değişmiş olmasına karşın, konferans döneminde oluşturulan kurumsal yapılanmalar ile onlar için belirlenmiş görev alanlarının yeterince değişim geçirmediği de vurgulanan başka bir konudur (Usal, 2008: 245). Örneğin neoliberal iktisat savunucularının 2007-2009 “*yol kazası*” enkazının süpürülmesiyle ve bir takım finansal aşırılıkların törpülenmesiyle birlikte dünya ekonomisinin hiçbir değişikliğe gerek duyulmadan olduğu gibi “idare” edileceğine yönelik bir görüş benimsedikleri ve G-20 ülkelerinin liderleri tarafından 2008’deki ve 2009’daki zirvelerin ardından açıklanan görüşlerin de bu doğrultuda olduğu ifade edilmektedir (Türel, 2010: 49). Küresel ekonominin işleyişine egemen olan ve IMF’nin de programlarının dayandırıldığı neoliberal iktisat politikalarının savunucularının bu hâkim görüşünün ve bu politikaların sorgulanamazlığının IMF’de acil olarak yapılması gerektiği düşünülen reformlar ve alınması gereken önlemlerin önündeki engellerden birini oluşturduğunun göz önüne alınması yararlı olabilir.

3.1. GOÜ ve AGÜ’lerin IMF’de Daha Çok Söz Hakkının Olmasının Önemi ve Gelişmiş Ülkelerin Bu Konudaki İsteksizliği

BRIC ülkeleri Haziran 2009’da IMF’nin karar alma mekanizmalarında GOÜ’ye daha fazla oy hakkı verilebilmesi amacıyla IMF yapısında reform yapılması ile ilgili olarak ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bildiri, uluslararası finansal kuruluşların dünya ekonomisinin geçirdiği değişimlere uygun olacak biçimde reformların yapılması, GOÜ’ye daha çok oy ve söz hakkının verilmesi, uluslararası para sisteminin öngörülebilir olması, çeşitlendirilmesi ve daha kararlı ve dengeli hale getirilmesi doğrultusunda görüşler içermektedir. Bunlara ek olarak uluslararası hukuku, karşılıklı saygıyı, eşitliği, işbirliğini ve ortak karar alınarak eşgüdümlü hareket edilmesini destekleyen ilkelere dayalı çoğulcu ve çok kutuplu uluslararası sisteme olan gereksinimi vurgulamışlardır (Özkan, 2010: 13). Diğer yandan 2017 yılına gelindiğinde BRIC ülkeleri başta olarak, GOÜ’nün kota paylarının artmasıyla birlikte oy haklarında elde ettikleri artışın yeterli olmasa da kayda değer ölçüde olduğu değerlendirilebilir.

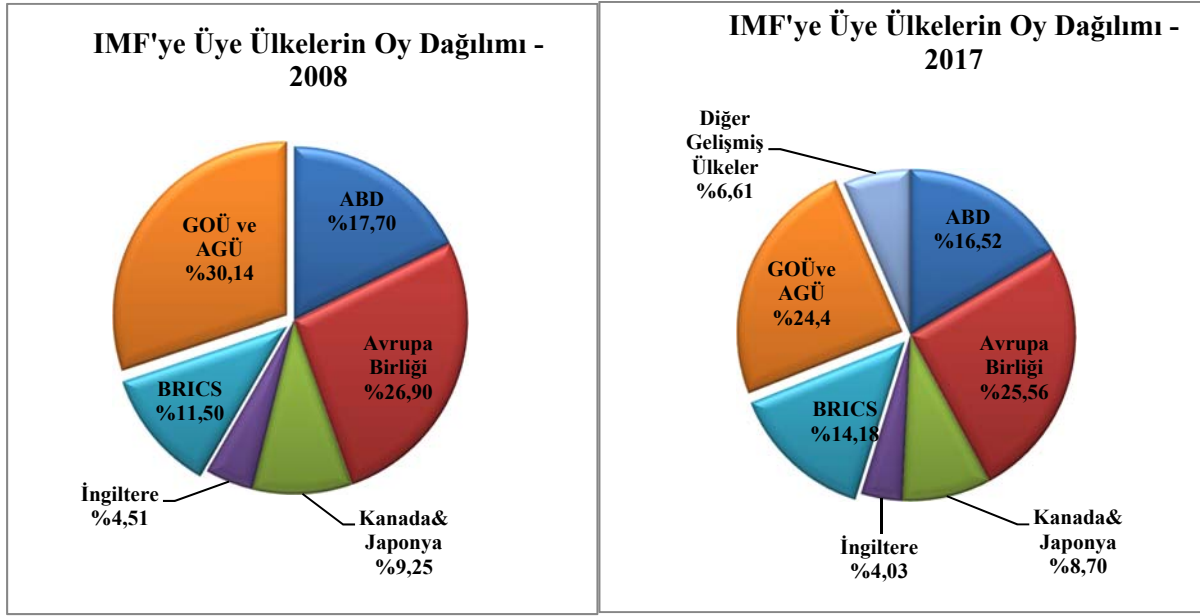
GOÜ’nün IMF’de ve Dünya Bankasında var olan karar alma mekanizmalarında reformlar yapılmasıyla ilgili önerilerini Birleşmiş Milletler (BM) de desteklemiştir. 29 Haziran 2009 tarihinde, BM, dünya finans sistemini ilgilendiren bir hareket planını onaylamıştır. Planla, BW kurumlarının acil olarak reformdan geçirilmesi gereği gündeme getirilmiştir. Bazı gelişmiş ülkeler bu plana mesafeli durmuşlardır. IMF’de ve Dünya Bankası’nda mevcut olan nüfuzunda azalma olmasını ve uluslararası rezerv para statüsünde olan para biriminin belirleyicilik üstünlüğünün törpülenmesini arzu etmeyen ABD’nin, yürürlükte olan küresel finans sisteminde köklü bir reform yapılmasına sıcak bakmadığı belirtilmektedir. Öte yandan, 2007-2008 finansal krizinin ABD’nin yıllardır süregelen finansal üstünlüğünü belirgin olarak sarstığı da savunulmaktadır. Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin başını çektiği gelişmiş ülkelerin de uluslararası finansal kurumlardaki nüfuzlarını kaybetmek istemediklerinden köklü reformların yapılmasına uzak durdukları ifade edilmektedir. IMF ve Dünya Bankası’nın, oy ve kota

oranları üzerinde yapabilecekleri yeni düzenlemelerin 2010 yılında kararı alınan ve henüz hayata geçirilen 14. kota reformunda olduğu gibi AB'nin kota ve oy oranında kayda değer bir azalmaya neden olabileceği belirtilmektedir (Özkan, 2010:8-9). İlerleyen bölümlerde bu konuya ayrıca değinilecektir.

BM'ye bağlı diğer kuruluşlar tarafından üye ülkelere tanınan eşit egemenlik ilkesinin aksine, Dünya Bankası ve IMF'nin üye ülkelerin yaptığı mali katkılara bağlı bir oranlama ile belirlenen ağırlıklı oy sistemini benimsemiş olmaları, BW kurumlarını BM'ye bağlı diğer organlar ve kuruluşlardan ayırdığı ve dünya hukuk gündeminin de önemli bir tartışma konusu olduğu görülmektedir (Usal, 2008: 237).

2008'den 2017'ye kadar geçen dokuz yıllık sürede küçük ölçeklerde de olsa gelişmiş ülkelerin oy haklarının azalmış ve GOÜ'nün oy haklarında az da olsa ilerleme gerçekleşmiş olması, GOÜ'nün IMF kararlarında biraz daha söz hakkı olabilmesi açısından umut vericidir. 2008 yılında ABD'nin %17,7, AB'nin %26,89, Çin'in %4, Hindistan'ın %2,45, Rusya'nın %2,5, Brezilya'nın ise %1,79 iken, bu oranlar 2017 yılında ABD'nin %16,52, AB'nin %25,56, Çin'in %6,09, Hindistan'ın %2,64, Rusya'nın %2,59, Brezilya'nın ise %2,22 şeklinde olmuştur. Bu arada Türkiye'nin oy oranı 2008'de 0,61 iken 2017'de 0,95 olmuştur. Türkiye, dünya genelindeki sıralamada aynı değerde oy oranını paylaştığı Endonezya ile yirminci sırayı paylaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin oy oranı, 20 AB üyesi ülkenin üzerindedir. Türkiye'nin de bulunduğu G20 ülkelerinin toplam oy oranı %78,44'tür. G8'in oy oranı 44,21'dir. Şekil 4'te, IMF'ye üye ülkelerin günümüzdeki oy dağılımına yönelik bir genel görünüm sunulması amaçlanmıştır. Zaman içerisinde GOÜ'nün bir kısmının gelişmiş ülkeler sınıfına alınmasıyla, GOÜ ve AGÜ toplam oy oranlarının bu bakımdan azaldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Buna rağmen GOÜ'nün artan oy haklarının genellikle gelişmiş ülkelerin (başta AB olmak üzere) oy haklarından karşılanmakta olduğu görülmektedir.

Şekil-4: IMF'ye Üye Ülkelerin 2017 Yılındaki Oy Dağılımı Değişimi

Kaynak: 2017 verileri: <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.htm> (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2017)⁶ 2008 verileri: Tonus, Ö. & Çatalbaş, N. (2013). *Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar*, (T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2942, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1898: Eskişehir), sf. 43

Oy dağılımında bir ölçüdeki iyi gelişmelere rağmen, bunların yeterli olmadığı savunulmaktadır. IMF'nin Governörler ve Yürütme Kurulu'nda alınan kararların basit oy çoğunluğuna dayalı olduğu bilinmektedir. Genel işleyişle ilgili alınacak kararlar için %70, IMF yapısını ilgilendiren, direktörler sayısına ve kota değişimlerine neden olan, SDR tahsisi ile bağlantılı ve Fonun altınlarının kullanımıyla ilgili alınacak kararlarda ise %85 oy çokluğu aranır (Tonus ve Çatalbaş, 2013: 59). Böylece IMF'de gerekli reformların yapılabilmesi için alınacak en önemli kararlarda % 85'lik oy çoğunluğu gerektiği görülmektedir. Bu durumda IMF'de %16,52 olan oyu ABD'ye veto hakkı sağlamaktadır.

Aynı zamanda Governör olan Peru Merkez Rezerv Bankası'ndan Julio Velarde, prensipte küresel ekonominin işleyişi ile ilgili süreci en iyi idare edecek olan kurumun IMF olduğunu vurguladıktan ve çok taraflı işbirliğini güçleştiren etkenleri belirttikten sonra IMF'deki oy gücü dağılımının son birkaç yılda gerçekleşen önemli değişiklikleri yansıtmadığını ve özellikle de gelişen ekonomilerin karar alma sürecine katılımının çok hafife alındığının altını çizmektedir (Velarde, 2015: 387).

3.2. Kota Reformlarının ABD'nin İç Politika Malzemesi Olması

Şu sıralarda on beşinci kota reformu için hazırlıklar yapılmaktadır. IMF'nin 2017'deki yıllık raporunda, bu yeniden gözden geçirme çalışması için şöyle atıfta bulunulmuştur: *“En yoksul üye ülkelerin söz hakkı gözletirken, dinamik ekonomilerin dünyadaki konumlarına uygun bir sırada yer alabilecekleri ve bir bütün olarak gelişmekte olan ülkeler ile az gelişmiş ülkeler için de konumlarına*

⁶ İngiltere verisi Avrupa Birliği toplamından çıkarılmıştır. BRICS üyelerinin verileri GOÜ toplamından çıkarılmıştır. 2017'de IMF'ye üye ülke sayısı toplamı: 189, GOÜ ve AGÜ ülke sayısı 145, Avrupa Birliği ülke sayısı: 27, BRICS ülke sayısı:5. Diğer Gelişmiş Ülkeler (8): Avustralya, İzlanda, İsrail, Kore, Yeni Zelanda, Norveç, Singapur, İsviçre.

uygun sıralarının gözetilebileceği bir gözden geçirme çalışması yapılmaktadır". Aynı raporda bu kota gözden geçirme çalışmasının 2019 baharına yetiştirilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. GOÜ'nün çıkarına yönelik önemli gelişmelerin olacağı doğrultusunda açıklamalar yapılmaktadır. On dördüncü kota reformunda da olduğu gibi⁷ bu güne kadar %85 oy oranı gerektiren birçok önemli oylama ABD iç siyasetinin malzemesi olmuş ve hazırlanan düzenlemelerin hayata geçirilmesinde uzun gecikmelere neden olmuştur. Özellikle kota gözden geçirmeleri, yükseltmeleri ve dağılımı konusunda ABD düzenli olarak muhalefette bulunmuştur. ABD'nin seçim zamanlarına denk gelen veya iç politika malzemesi yapılan ve uzun süre Amerikan Kongresi'nin kararını bekleyen yedinci, sekizinci ve dokuzuncu kota artırımları ve reformları en çok göze çarpanlarıdır (Boughton, 2001:187, 924-25). Bu bağlamda on beşinci kota düzenlemelerinin tüm dünyanın yararına olacak biçimde geciktirilmeden hayata geçirilmesi umut edilmektedir.

Ayrıca BM'de 1979 yılından itibaren gözlemci statüsü ile temsil edilen Filistin Yönetiminin, 1979 Haziranında IMF'de temsil edilmesi önerisi, GOÜ'nün %27 oy oranı ile desteklenmesine rağmen %56 oy oranına sahip dokuz gelişmiş ülkenin muhalefeti ile karşılaşmıştır. Dünya Bankası İcra Kurulu da benzer bir sonuca ulaşmış ve Filistin Yönetimi'nin bir ölçüde de olsa bir devlet görünümünde olmasının olumlu bir karar alınmasına yardımcı olabileceği kararı alınmıştır. Filistin Yönetimi, 1994'te İsrail ile gerçekteşirdiği ve Filistin'de sınırlı bir yönetim yetkisinin kabul edildiği geçici anlaşmanın ertesine kadar Dünya Bankasına veya IMF'ye gözlemci statüsünde davet edilmemiştir (Boughton, 2001:1022-1027). IMF ve Dünya Bankasında dünya ekonomisinin gerekliliklerinin ve insanlığın gereksinimlerinin ötesinde çok belirgin politik kulis sahnelerinin yaşandığı bu ve buna benzer daha başka birçok örnekle bilinmekte, hatta son örneğin verildiği kaynakta da görülebileceği gibi IMF yöneticileri tarafından da doğrulanmaktadır.

3.3. IMF Programlarına ve Yöntemlerine Yönelik Genel Eleştiriler

IMF programları ve yöntemlerine yönelik eleştiriler özetle şöyledir: Ödemeler dengesi açığıının ivedilikle kapatılması yönünde tavsiyede bulunduğundan IMF programlarının oldukça zorlayıcı olduğuna, ayrıca IMF kaynaklı istikrar yöntemlerinin gerçekte geliri azalttığı ve zorunlu hizmet ve malların fiyatlarını arttırdığı için gelir dağılımını bozduğu savunulur (Çelik, 2007: 5).

IMF, kriz ülkelerine büyük kredi paketleri onayladığı halde, şartlılık politikası gereğince ihtiyaç anında bu krediler serbest bir şekilde verilmemekte, bunun yerine kriz ülkeleri ağır ve karmaşık koşulları karşıladıkça fonlar aşama aşama kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu kredi programlarının kriz halindeki ülkelerde döviz rezervinin yeterince sağlanabileceği yönünde finansal piyasalara güven vermediği vurgulanmaktadır (Delice, 2003: 74). Fon'un şartlılık ilkesinin, IMF'yi, programların uygulandığı taraf ülkelerin iç işlerine müdahale eder konuma taşıdığı ve bunun da IMF'nin görev tanımında olmadığı da sıklıkla eleştirilerek dile getirilen bir konudur.

⁷ 2010 yılında kararı alınan on dördüncü kota yükseltmeleri uzun süre Amerikan Kongresinin onayını beklediğinden ancak Ocak 2016'da yürürlüğe konulabilmiştir. IMF 2017 yıllık raporunda, on beşinci kota yükseltme hazırlığı kararının ileri tarihlere atılmasına bu gecikmenin neden olduğu özellikle belirtilmiştir.

IMF'nin yerel gerçeklerden büsbütün habersiz olan kendi yetişmiş iktisatçılarının sağladığı önerilerle yetinmesinin ve bu görevlilerin uyguladığı reçetelerin daha büyük problemlere yol açtığı da ifade edilmektedir. Örneğin Pakistan'da yoksulluğu azaltma amacını güden yapısal reformların bu anlamda pek iç açıcı olmadığı, neoliberal özelleştirme reformlarının işsizliğin artmasına neden olduğu ve özellikle yoksulların gıda maddelerini satın alma gücünü düşürdüğünden, tarım sektöründeki serbestleştirmeden en çok etkilenenlerin de kadınlar olduğu ifade edilmiştir. Pakistan söz konusu olduğunda, bu reformların uygulanmasının yoksulluğu azaltmaya yardımcı olamadığı anlaşılmıştır (Ahmed, 2017: 9). Literatürde Pakistan örneğine benzer başka eleştiriler de mevcuttur. Örneğin ABD'nin isteği üzerine IMF tarafından ABD'nin politik çıkarları doğrultusunda verilen borçların bir kısmının IMF'nin ortaya koyduğu şartlılık ilkesine aykırı olmasına rağmen savunma sanayisine kaydığı, yine Pakistan örneğinde de yoksullukla mücadele için oluşturulan kaynağın terörle mücadele adı altındaki fonlara dönüştürüldüğü de ifade edilmiştir (Ahmed, 2017: 1-3)

Tüm bu gelişmelerin farkında olan IMF, koşula bağlı olarak serbest bırakılan kredilerin koşullar karşılanmasa da ABD'nin ve diğer gelişmiş ülkelerin çıkarları doğrultusunda kullanılmasına devam ettirildiği savunulmaktadır. IMF tarafından hazırlanan bir derleme için IMF tarafından sorulan "IMF şartlılık ilkesini terk etmeli midir?" sorusuna verdiği cevapta Galbis bu duruma şöyle değinmiştir: *"Askeri yapılanma halindeki veya çürük çevre politikaları olan bir ülkeyi finanse etmek, böyle bir ülkenin yıkıcı amaçlarına katkıda bulunmakla eş anlamlıdır ve bu da ekonomik açıdan temelsiz olmakla kalmayıp aynı zamanda etik de değildir"* (Galbis, 2001: 206).

3.4. Reformların Yapılmasına ve Uygulanmasına Engel Oluşturan IMF Etkinliklerinin Politik Yönü

IMF etkinliklerinde politik meselelerin önem taşıdığına dair kuşku duyulmasına gerekçe oluşturabilecek en az üç etken sayılmaktadır. Birincisi, birkaç araştırma Fon'un şartlılık ilkesiyle uyum gösteren borçlu ülkelerin oldukça az sayıda olduğunu göstermiştir. Buna rağmen IMF'nin bu tür sorunlu borçlulara daha önceki programlara uyulmamış olması nedeniyle programlarının iptal edilmiş olmasını göz ardı ederek borç vermeye devam ettiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca eski bir IMF çalışanı da bu soruna dikkat çekerek 1980'lerin sonundaki benzer durumların ekonomik faktörlerle açıklanamayacağını belirtmiş ve şöyle eklemiştir: *"Kararlar artık geri ödeme koşullarının uyumluluğuna dayalı olarak alınmıyordu, borç verme işi giderek artan bir biçimde, önde gelen gelişmiş ülkelerin politik tercihleri tarafından yönlendiriliyordu"*. İkincisi İcra Direktörleri Kurulundaki her bir ülkenin temsilcisi kendi hükümeti tarafından atanmaktadır (örneğin ABD'de Hazine Bakanlığı). Böylece Fon'daki bu temsilcilerin hizmet etmekte oldukları kendi ulusal hükümetlerinin politik ilgilerini yansıtır olmalarının ve IMF kararlarının da bu durumdan etkilenebileceğinin şaşırtıcı olmayacağı ifade edilmiştir. Fon çalışanları her ne kadar ulusal hükümetlerle doğrudan bağlantılı olmasa da önerilen programlar İcra Direktörleri Kurulu tarafından onaylanmak durumundadır. Bu durumun, İcra Direktörleri Kurulunun tercihlerine aşına olan Fon çalışanlarını, Kurul'un veto etme olasılığı olan borçlandırma paketlerini Kurul gündemine arz etme hususunda isteksiz olmalarına yönelttiği

vurgulanmıştır (Thacker, 2006: 112-113). Bylelikle İcra Direktörleri Kurulunda en çok temsil gücü olan gelişmiş ülkelerin IMF'nin karar mekanizmasındaki nüfuzunun da hangi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

nc bir etken olarak IMF'deki ağırlıklı oy sisteminin işleyişinin ve karar alma süreçlerinin de politikaya fırsat verdiği belirtilmektedir (Thacker, 2006: 113). 2017 Nisan itibarıyla ABD'nin %16,52, Japonya'nın %6,48, Almanya'nın %5,32, Fransa ve İngiltere'nin her birinin %4,03, İtalya'nın %3,02 ve Kanada'nın %2,22 oy gücü vardır. %41,62'lik oy gücünü elinde bulunduran bu özel çoğunluk, oldukça yavaş ilerleme gösteren bir oy sisteminde ve oldukça yavaş bir biçimde azalan oy oranlarıyla ABD'nin gücünü devam ettirmektedirler.

Daha önce de değinildiği gibi IMF'de en önemli kararların alınmasında %85lik oy çoğunluğu aranmaktadır. Yalnızca ABD'nin oy oranı veto etmeye yeterli olmaktadır. Genel işleyişle ilgili alınacak kararlarda ise %70 oy çoğunluğu arandığından adı geçen diğer gelişmiş ülkelerin oy gücü sıradan kararlarda da veto etmeye yeterli olmaktadır. ABD, uyumlu olduğu bu ülkelerle birlikte çıkarına uygun olmayan herhangi bir konuda da veto etme gücünü kullanabilmektedir. Geleneksel olarak IMF başkanları Avrupalı olsa da ABD'nin tercihlerine göre hareket etmek durumunda kaldığının altı çizilmektedir. Bunun da şaşırtıcı olmadığı, çünkü başkanların ABD'nin veto gücünün egemen olduğu bir süreç ile atandığı vurgulanmaktadır. Başkanın, genellikle çeşitli katılımcıların oy gleri nispetinde ortaya koydukları fikirlerinden elde edilen "bir çeşit toplantı"ya dayalı olarak kararlarını oluşturmakta olduğu ifade edilmektedir. Diğer glerin, kendi yararlarına olan bir programa karşı veto hakkını misilleme yaparak kullanabileceği ekincesiyle, ABD'ye karşıt beyan vermede gönülsüz oldukları belirtilmektedir (Thacker, 2006: 113). Sonuç olarak ABD ve yandaşları olan müttefikleri politik çıkarlarını gözetip birlik olarak bir uluslararası para kuruluşuna etkide bulunabilmekte ve diledikleri karar paketlerinin kabul edilmesini veya edilmemesini sağlayabilmektedirler. Uluslararası bir finans kuruluşu olarak etkinliklerini tarafsız olarak yürütmesi ve küresel sistemin tamamının çıkarını gözetmesi gereken IMF'nin, ABD'nin başını çektiği belirli bir grup ülkenin çıkarlarına ters düşmeyecek biçimde çalışmak durumunda olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan ABD hükümeti tarafından yapılan "tekrar tekrar diğer ülkelere Fon ile ye ülkeleri arasındaki anlaşmalarda arabuluculuk yapılmayacağı bildirilmektedir" açıklamasına rağmen ABD'nin diğer gelişmiş ülkelerle birlikte dolaylı da olsa resmi veya gayri resmi yollarla Fon'un programlarını etkilediğinin altı çizilmektedir. Yapılan araştırmalarda IMF'nin kendi programlarında ancak yediye bir oranında tarafsız kalabildiği bulgusuna ulaşıldığı vurgulanmaktadır (Thacker, 2006: 113).

3.5. IMF'de Reform Yapılmasına Olan Acil Gereksinim

BW ikizlerinin ilk kuruluşunda yer alan ABD'nin başını çektiği gelişmiş ülkelerin IMF'de ve IMF'nin işlevlerinde reform yapılmasını düzenli olarak engellediklerine ve oy gücü dağılımındaki eşitmezliğe yönelik iki beyanı buraya alıntulamak yararlı olabilir:

Daniel Mminele, Guvernr Yardımcısı, Güney Afrika Rezerv Bankası;

Dünya ekonomisinin ve nüfusunun yaklaşık dörtte birini temsil etmesine rağmen BRICS'in halen yaklaşık %10 oy hakkı olması⁸, IMF'nin yönetiminde ciddi eksikliklerin olduğuna dair göstergelerden biridir. Ayrıca 53 Orta Afrika ülkesi, IMF'ye üye ülkelerin yaklaşık %25'ini oluşturmalarına rağmen, 24 üyeli IMF İcra Direktörleri Kurulunda sadece 2 üye ile temsil edilmektedirler... Dünyanın değiştiği açıktır, fakat uluslararası para sistemi bu değişime layıkıyla uyarlanamamıştır. Gerekli reformlar olmadan küresel dengesizliklerin sorunlarını çözemeyiz, aynı zamanda sistemin kapasitesini gelecek krizleri önleyebilmek adına güçlendirmede ve güçlü, sürdürülebilir ve dengeli büyüme hedefini yakalamada da etkisiz kalırız (Mminele, 2015:231).

Michael Bordo, Ekonomi Profesörü, Rutgers Üniversitesi ve

Barry Eichengreen, Ekonomi ve Politik Bilim Profesörü, California Üniversitesi;

...Anlamli yönetim reformu olmadan, IMF'nin daha da büyük bir küresel rol alabileceğini tahayyül etmek zordur. ABD'nin küresel kriz idarecisi olarak hareket etmeye isteği ve yeteneği (sadece finansal kapasite değil aynı zamanda yetkinliği) olup olmadığını veya bu sorumluluğun, ilgili çok taraflı bir kurumun sorumluluğunda olmasını tercih edip etmediğine karar vermelidir (Bordo ve Eichengreen, 2015: 51).

IMF'de hüküm süren eşitsizliklerden ve reformların yavaşlığından kaynaklanan hoşnutsuzluk literatürde giderek daha çok yer almaktadır. Gerçekten de ABD'nin artık %15'in üstünde bir oy hakkının olmasının veya önemli kararların alınması için %85 oy oranının gereksizliğinin, genel olarak ülkeler ve toplumlar arası eşitsizliklerin bertaraf edilebilmesi için gereken çok önemli reformların önündeki bariz engellerin kalkması uğrunda IMF'nin çok taraflılığının ve ekonomik açıdan her aşamadaki ülkelerin içinde bulunduğu gerekli uluslararası işbirliğinin önemi açıkça görülmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında, IMF Başkanı Christine Lagarde'nin, IMF'nin 2017 Yıllık Raporu'nun girişinde; yapılması gereken işlerin özetini sunduktan sonra yer alan kapanış sözlerini alıntılarla yararlı olacaktır: "*Tüm bu çalışmalar, uluslararası işbirliği ve bütünleşme için yapılan yenilenmiş taahhüdün şemsiyesi altındadır. Dünya ekonomisinin ve uluslar ailesinin refahı, kesintisiz bir isteklilikle birlikte çalışmaya bağlıdır.*"

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Her ne kadar IMF'de 1980'lerin sonunda ve 1990'lar boyunca yaşanan reformların küresel ekonominin daha sağlıklı işleyebilmesi ve güçlendirilmesi yönünde etkileri olsa da yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Hızla değişen dünyada, bunca değişime rağmen bu kurumun reformlarının yavaşlığına neden olan en çok göze çarpan etmenin ağırlıklı oy sistemi olanağını kullanmaya devam eden başta ABD olmak üzere *kendi ekonomik ilişkileri ve çıkarları üzerindeki kontrollerini göze çarpan biçimde ve önemli ölçüde devam ettiren* gelişmiş ülkelerin olduğu sonucuna varılmaktadır. Üye ülkelerin oy haklarındaki ve kotalarındaki belirgin eşitsizlik bir anlamda bu sonuca ışık tutmaktadır. Ayrıca anlamlı yönetim reformu olmadan, IMF'nin daha da büyük bir küresel rol alabileceğini tahayyül etmenin zor olduğu yönündeki görüş belirgin bir güç kazanmıştır.

ABD ve yandaşları olan müttefikleri politik çıkarlarını gözetip birlik olarak bir uluslararası para kuruluşuna etkide bulunabilmekte ve diledikleri karar paketlerinin kabul edilmesini veya edilmemesini sağlayabilmektedirler. IMF'nin, uluslararası bir finans kuruluşu olarak kuruluş ilkesi gereği etkinliklerini tarafsız olarak yürütmesi ve küresel sistemin tamamının çıkarını gözetmesi gerekirken,

⁸2010 kota reformlarının hayata geçirilmesiyle birlikte BRICS'in IMF'deki oy oranı %14,18 olmuştur.

ABD'nin başını çektiği belirli bir grup ülkenin çıkarlarına ters düşmeyecek biçimde çalışmak durumunda olduğu anlaşılmaktadır.

GO ve AG'nn daha etkin ve daha çok söz hakkının olduğu bir IMF'nin daha kapsayıcı bir role bürünebileceği ve sadece gelişmiş ülkeler yerine küresel ekonominin çıkarlarına daha etkin olarak hizmet verebileceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Fon'un yönetimsel anlamda reformlardan geçirilmesi, ağırlıklı oy sisteminin ve karar alma mekanizmalarının ve süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve GOÜ ile AG'nn de gerçek anlamda gözetildiği bir oy sisteminin oluşturulması önemli grnmektedir. Bu konuda BRICS yeleri başta olmak üzere GO'nn daha güçlü birlikler oluşturmaları ve gelişmiş ülkelerle kutuplaşmaya meydan vermeden ve uzlaşı ile daha etkin olmaları gereği ortaya çıkmaktadır.

Küresel ekonominin işleyişine egemen olan ve IMF'nin de programlarını dayandırdığı ve uygun olup olmadığına bakılmaksızın tüm ülkelere dayatılan neoliberal iktisat politikalarının sorgulanamazlığının da IMF'de acil olarak yapılması gerektiği düşünülen reformlar ve alınması gereken önlemlerin önündeki bir başka engeli oluşturduğu grlmektedir. Bu nedenle söz konusu politikaların yeniden gözden geçirilerek daha esnek bir görünüme brndrlmeleri ve sorgulanabilir olmaları gerekmektedir. Bir bakıma dünyanın yeni bir Bretton Woods evresinde olduğu düşünüldüğünde, ilk Bretton Woods döneminde olduğu gibi yine önde gelen iktisatçıların bir araya geldiği bir kongre düzenlenebilir. Tüm ülkelerin destek verebileceği böyle bir kongre, katılımcıların tarafsız ve önyargısız bir bakış aışıyla tüm küresel ekonominin çıkarına ve dünyanın içinde bulunduğu yeni gerçekliklere uygun, yeni ilkelerin ortaya konulduğu yeni bir uluslararası finansal sistemin yaratılmasına olanak verebilir. Gelişmiş ülkelerin böyle tarafsız bir çabada da kulis çalışmalarını yürütebileceği ve etkide bulunabilecekleri olası olsa da, böyle bir girişim, uluslararası destek kazanabileceğinden ortak çıkarın kazanabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Sre giden çıkar çatışmaları ve gelişmiş ülkelerin küresel ekonomiyle birlikte tüm alanlarda olan nüfuzları dikkate alındığında yukarıda sunulan zm nerileri çok büyük zorluklarla karşılaşabilecektir. Bu nedenle, insan evriminin geldiği bu aşamada yeni bir küresel hukuk sistemine dayalı olarak, yerkürenin tüm sakinlerinin çıkarını ve refahını gözetecek, kararları hem ülkeler hem de tüm uluslararası kuruluşlar için bağlayıcı olacak uluslar ve uluslararası kuruluşlar üstü bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu en st kurum; uluslararası işbirliğini gözeten, küresel barışı koruyan ve hiçbir grubun çıkarına dayanmadan küresel çıkarı önde tutarak küresel ortak kararların alınmasını kolaylaştırıcı bir küresel parlamento gibi düşünülebilir. Böyle bir kurum, IMF ile birlikte tüm uluslararası finans kuruluşlarının kökten reformlarını gerçekleştirmelerinde onlara gerekli desteği sağlayabilecek bir dayanak olabilir. Böyle bir zm nerisi ütopik gibi görünebilir, fakat bugün vremizde gördüğümüz ve karşılaştığımız her Şeyin bir zamanlar ütopik olarak görüldüğü göz önünde bulundurulmalıdır.

Dünya halklarının, tüm sorunların üzülmesi uğrunda düşünce ve eylem birliğine varması, bir seçenek sorunu olmayıp, uzaktaki bir geleceğe yönelik bir dş olarak da görülmemelidir. Bu birlik,

sosyal evrim sürecinin bir sonraki ve kaçınılmaz evresidir ve geçmişin deneyimleri insanlığı bu yöne doğru itmektir. Çünkü bu çağdaki tüm çabaların ucu küresel boyuta ulaşmaktadır, ne özel ne de bölgeseldir. Böyle bütünsel ve kapsayıcı bir bakış açısıyla hareket edilerek tek bir sorunun çözülmesi dahi, gezegenimizde var olan başka birçok sorunun da çözümünü tetikleyebilecek bir evrensel davranış biçimine dönüşebilir.

KAYNAKÇA

Ahmed, N. (2017). 'The impact of structural reform strategies of international financial institutions on the rule of law, good governance and development in Pakistan', *Journal of Law, Social Justice & Global Development*, 1-14

Bird, G. & Rowlands, D. (2010). 'The IMF and the Challenges it Faces' *World Economics*, 11/4, October–December, 131-156

Bordo, M. & Eichengreen, B. (2015). 'Twenty Years After Fifty Years After Bretton Woods', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, 51-61, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

Boughton, J. M. (2001). *The Silent Revolution: The International Monetary Fund, 1979–1989*, (International Monetary Fund Publications: Washington DC)

Çelik, F. (2007). 'Gelişmekte olan ÷lkelerde uygulanan IMF Programları ve Refah Devleti Anlayışı', *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4/2

Delice, G. (2003). 'Finansal Krizler: Teorik Ve Tarihsel Bir Perspektif', *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, 57-81

Dinçer, G. & Çakmak, U. (2008). 'GATS Çerçevesinde Gerçek Kişilerin Geçici Hareketliliğinin Liberalizasyonu Üzerine Bir Değerlendirme', *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 63-4, 135-154

Erdinç, Z. (2007). 'Uluslararası Para Fonu -Türkiye İlişkilerinin Gelişimi ve 19. Stand-By Anlaşması', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 99-116

Galbis, V. (2001). 'Comments on the IMF Paper, Conditionality in Fund-Supported Programs-Overview', *Should the IMF Abandon Conditionality?, External Comments and Contributions on IMF Conditionality*, (International Monetary Fund, September, 2001, 205-210, Washington DC)

Helleiner, E. (2009). "The Contemporary Reform of Global Financial Governance: Implications of and Lessons from the Past", G-24 Discussion Paper Series, No. 55, (United Nations Publication, April 2009, New York and Geneva)

Helleiner, E. (2011). 'Understanding the 2007–2008, Global Financial Crisis: Lessons for Scholars of International Political Economy', *The Annual Review of Political Science*, Volume: 14, p: 67-87, (University of California: Berkeley)

Irwin, D A., Mavroidis, P.C. & Sykes, A.O. (2008). *The Genesis of the GATT*,

Mandeng, O.&Uzan, M. (2015). 'Introduction', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan. pg: XXI, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

Mminele, D. (2015). 'Perspectives on the Global Financial Architecture and the Future of the International Monetary System', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, pg: 231-237, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

Moghalu, K. C. (2015). 'Bretton Woods, The West and The Rest', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, pg: 239-246, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

Montagna, M. (2015). *Systemic Risk in Modern Financial Systems*, (Gedruckt mit Genehmigung der Wirtschaft und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel: Frankfurt am Main)

Nowotny, E. (2015). 'Bretton Woods 70: Regaining Control of the International Monetary System', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, 265-270, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

Obstfeld, M. & Taylor, A. M. (2003). 'Globalization and Capital Markets', *Globalization in Historical Perspective*, Editors: Michael D. Bordo, Alan M. Taylor and Jeffrey G. Williamson, (University of Chicago Press, Chicago: January), 121-187

Oğuz, B. (2004). Uluslararası Ticarete Korumacılığın Kaldırılmasının İç Ve Dış Piyasalarda Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri, (İstanbul Ticaret Odası: İstanbul)

Ongun, M. T. (2012). '1980'lerden Küresel Krize Dünya Ekonomisi', *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt: 23, Özel Sayı, 39-76

Özkan, G. (2010). 'Uluslararası Güç Dengeleri Bağlamında Uluslararası Finans Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Disiplinlerarası Bir Değerlendirme', *Uluslararası İlişkiler*, 7/27, 3-26

Portugal, M. (2015). '70 years since Bretton woods: Definitely Not Enough!', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, pg: 313-318, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

Thacker, S.C. (2006). 'When the World Bank says yes, Determinants of Structural Adjustment Lending', *Globalization and the Nation State, The impact of the IMF and the World Bank Edited by Gustav Ranis, James Raymond Vreeland and Stephen Kosack*, (Taylor & Francis e-Library), sf. 111-142

Tonus, Ö. & Çatalbaş, N. (2013). *Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar*, (T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2942, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1898: Eskişehir)

Türel, O. (2010). 'Türkiye'de 1994, 2001 Ve 2008-9 Ekonomik Krizlerinin Karşılaştırmalı Analizi', *Ekonomik Yaklaşım*, 21/75, 27-75

Usal, Z. O. (2008). 'Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları', *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No.39, Ekim, sf. 231-246

Uluslararası Para Fonu resmi web sitesi, www.imf.org

Uluslararası Para Fonu, (2016). *IMF Annual Report 2016*, (International Monetary Fund Publications: Washington DC)

Uluslararası Para Fonu, (2017). *IMF Annual Report 2017*, (International Monetary Fund Publications: Washington DC)

Uluslararası Para Fonu, (2017). *World Economic Outlook: Gaining Momentum? (April)* (International Monetary Fund Publications: Washington DC)

Uluslararası Para Fonu, (2017). *World Economic Outlook: Seeking Sustainable Growth—Short-Term Recovery, Long-Term Challenges (October)* (International Monetary Fund Publications: Washington DC)

Velarde, J. (2015). ‘Global Imbalances and Multilateral Coordination’, *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, pg: 387 -393, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York)

World Bank Group, (2015). *Global Economic Prospects, January 2015, Having Fiscal Space and Using It,* (World Bank Group: Washington DC)

World Bank Group, (2017a). *World Development Report 2017: Governance and the Law,* (World Bank Group: Washington DC)

World Bank Group, (2017b). *Global Economic Prospects, January 2017, Weak Investment in Uncertain Times,* (World Bank Group: Washington DC)

Yıldırım, C. (2011). ‘Birinci Ve İkinci Nesil Washington Uzlaşması: Neoliberal İktisat Politikalarının 1980’den Sonraki Evrimi’ *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, (2) 1-23